

**BÉTSI
MAGYAR ÚJSÁG.**

EZEN NEVEZET ALATT:

MAGYAR KURIR.

1831-dik

ESZTENDŐRE.

A' FELSÉGES TSÁSZÁR' ÉS APOSTOLI KIRALY'
KEGYELMES ENGEDELMÉVEL.

SZERKEZTETI ÉS KIADJA

MÁRTON JÓSEF,

a' Bétsi Ts. K. Universitásban a' Magyar Nyelvnek és Literaturának rendkívül
való Professora, Tek. Beregh Vármegyének Tábla Bírája.

ELSŐ FÉL-

ESZTENDŐ.

BÉTSBEN,

NEMES HAYKUL ANTAL' BETÜJIVEL.

A' Bagoly a' Böltset példázá, ki bárha setétben
Vesztgel is lát ott, hol más semmit se vesz észre.

1907 508.

MAGYAR KÜRIR.

Nr. 1.

Indult Bétsből, Kedden, Januárius' 4-dikén, 1831.

B é t s.

Jan. 2-dikán vala szerentséje az itteni Felséges Udvarhoz kinevezett Franzia Országi Nagy Követnek Marsall Marquis Maison Úrnak meghatalmazó levelét Ő Ts. és Apost. Királyi Felségének fényes Audientzián általadni.

Ennek végződésével a' Felséges Tsászárné fogadta el a' Nagy Követ Úr Udvarlását.

A' közelebb mult Pénteken meghalozott itten hirtelen T. Zabolai Finta András Úr, az Erdély Országi Kir. Udv-Cancellariánál Udvari Agens. A' boldogultat a' halálos fojtó szélütés az útszán mentében érte, melly életének legjobb idejében azon szempillantásban véget vetett. Aldás hamvaira!

Közlöttük ugyan a' mult postanapi Ujságlevelünkben a' közelebb tartatott Országgyűlésen hozott XVII tikkelyek rövid foglalatiának egy részét: de azokat számos Uj Erd. Olvasóinkra nézve itt együtt kiadni szükségesnek tartjuk.

I Tzikk. Tsászári Fő Hertzeg Ferdinánd Magyar Országának és a' melék-tartományoknak Királyjává felszentetik és megkoronáztatik. Ebben a' tikkelyben vagy az Ő Fgétől letett esküvésnek formája is.

II. Tzikk. Ő Fge az ifjú Király, igazgatása kezdete után fél esztendő alatt Országgyűlést hirdetni köteles.

III. Tzikk. Ő Fgének az újonnan koronázott Királynak Honorarium ajánlatik.

IV. Tzikk. Ő Fge az újonnan koronázott Király az ajánlott Honorariumot részszerént a' szegényebb adófizetőknek segéllésére, részszerént a' Magyar Akademia fundálására ajándékozni méltoztatik.

V. Tzikk. A' Magyar koronához tartozó és visszanyert Tartományoknak az Országgal való egyesítésére nézve Ő Ts. K. Felségétől egy Biztosság kineveztetik.

VI. Tzikk. A' törvényszékeknél, a' közelebbi főképpen a' Regnicolare Operatumoknak végignézésére szánt Országgyűlésnek ideje alatt, törvényszünet nem fog lenni.

VII. Tzikk. A' Magyar Regementeknek adandó 48,000 Rekruták kiállításának módja.

VIII. Tzikk. A' Magyar nyelvel való élés a' közönséges Igazgatásnak külömbféle ágaiban ki-szélesittetik.

IX. Tzikk. A' megholt Katonai személyeknek hagyott Örökségéről szöll.

X. Tzikk. A' tengersónak és a' Radobojai kénköbányának igazgatása a' Magyar Kir. Kamara alatt legyen.

XI. Tzikk. Minden határigazító Biztosságnak, ha egyik Országgyűlésétől kiküldettetik, a' közelebbi másakra jelentést kell tenni.

XII. Tzikk. Horvát Országának a' Száván túl eső részében a' Frantzia Uraság ideje alatt vett, adott, vagy exequált jószágokról szöll.

XIII. Tzikk. A' Sz. Mártoni Fő Apát-Uraság köteles a' Praedialis jószágokat kiosztani.

XIV. Tzikk. Az 1790: 55, és 1792: 12 törvénytzikkelyeknek ideiglenes határozásai (az Urbarialis dolgokról) a' jövő Országgyűlésig tellyes erejekben meghagyattatnak.

XV. Tzikk. Az Ország Rendei, Ő Fgéhez az ifjú Királyhoz való méjj tiszteleteknek és igaz szereteteknek jeléül Ő Fgének Udvari Mesterét Ő Exczáját Gróf Bellegarde Henrik Urat, Arany gyapjas vitézt, Ministert, Feldmarsalt, 's a' t. 's a' t. és

XVI. Tzikk. Gróf Salis Rudolf, és Segur August Urakat, Ő Fgének az ifjú Királynak Kamarásait az Ország Indigenai közzé felveszik, a' Taxaknak elengedésével.

XVII. Tzikk. Meghatároztatik, hogy azok az Indigenak, kik a' Taxat letenni elmulatták, az 1827: 57 tzikk. szerént, az Indigenaknak laistromából kitöröltessenek, és jövendőben Senki addig törvénytzikkelybe ne iktattassék, míg a' Taxát le nem fizette.

O r o s z O r s z á g.

Sz. Pétervár, Dec. 15 kén Ő Felsége a' Tsászár elvégezte magában, hogy a' pártos lengyeleket fegyverrel engedelmességre térítse. E' végre a' birodalomnak nyugotihatárinál egy tábort parantsolt összevgyűjtetni, melly is a' következő Sereg-Osztályokból fog állani: a'

külön Test - Őrző Sereg - Osztályból, a' Granátéros Sereg-Osztályból, az 1-ső és 2-dik gyalog Sereg Osztályokból, a' 3-dik és 5-ik Tartalék lovas Sereg-Osztályokból és a' külön Litvaniai Tábor-Osztályból. — Egy Tsászári Ukas Dec. 13-káról, ennek a' (mintegy 150,000 főből álló) tábornak Fővezérjévé Feldmarsal Gróf Diebits-Sabalkanski Urat kinevezi és mindazon jussokkal 's hatalmakkal felruházza, mellyek egy hadraszállott nagy tábornak fővezérjét megilletik. Egy másik Ts. Ukas a' lengyel Ország mellett fekvő tartományokat, nevezetesen a' Grodnói, Wilnai, Minski, Podoliai és Wolnyiai Kerületeket és Bialystock tartományt háborúbeli állapotba helyheti és az említett Tábor nevezett fővezérjének hatalma alá veti.

General Gróf Toll a' mondott tábornál a' General-Stábnak Fejévé; General Neidhardt Fő Quartélymesteré; General Suchosanet az Artilleriának Vezérjévé; Ingenieur-General Dachen az In'sinör Testnek fejévé, 's a' t. 's a' t. kinevezettek. A' tábori kórházaknak igazgatása Oberster Tischin Urnak (a' Pétervári katona-ispotályok mostani fő Felügyelőjének) adattatott.

Az Éjszaki Méh közli egy lengyel nemesnek (ki Pétervárban lakik) testvérjéhez haza Lublinba írott levelét, ekképpen:

„Nem tudom kifejezni azt az érzést, melly abban a' pillantásban elfogott, midőn a' Varsói felzendülés híret meghallottam. En, szeretem Hazámat, de igazat szollván könnyebben esett volna szívemnek azt hallani, hogy Varsó porrá égett, vagy a' föld alá süjdedt — mert akkor legalább pirulás nélkül fájlalhattam volna a' várost — de most most tsak boszszúság tölti

lelkemet. Mit jelentenek mind ezek? Mitsoda gonosz lélek sugallhatta Varsó lakosinak azt a' gondolatot, hogy törvényes Urok ellen felkeljenek? Mi fegyverkeztette fel kezeiket azok ellen a' hazájok fiai ellen, kik a' betsülethez kötelességhez, és esküvésekhez hívek maradtak? Elmém eltéved a' találgatásban, szívem borzad és nem esmér indító okokat. Lengyel Ország soha olly boldog nem volt mint 1815 óta, Sándor Császár ideje óta 'sa't. 'sa't.

L e n g y e l O r s z á g.

Varsó Dec. 23-kán. A' Dictator 18-ikban estve a' főhatalmat letévé, a' Nemzet Képviselői szükségesnek találták az Országgyűlésnek rendes megnyitására kiszabott napot (Dec. 21-két) meg nem várni és 20-dikban újra öszvegyűlni egy rendkívül való Ülésre, hogy az Országot és a' tábornok főigazgató és fővezér nélkül lenni ne hagyják. A' Követek Házában előterjesztette a' Marsal, hogy General Chlopicki a' Dictatorságot bizonyos feltételek alatt, mellyek eránt már véle értekeztek, kész újra felvállalni. A' Háztitoknokja felolvasta javallatúl egy alap rajzát az erről hozandó Végezésnek, mellyet a' Követek hosszas vitatás után egy kis változtatással el is fogadtak. A' felolvasott javallatígy hangzott:

„Az Ország gyűlés Lengyel Országban, melly a' Senatorok Házából és a' Követek Házából áll — fontolóra vévén a' rendkívül való helyheztetést és a' környülállásoknak, mellyekben az Ország e' pillanatban vagy, sürgető voltát 'sa't. 'sa't. rendeli és végezi a' mi következik: 1) General Chlopicki Jó'se f veszi a' legfőbb és legnagyobb hatalmat, mellynek gyakorlásában ő semmi felelős alá nem vettethetik, és Dic-

tatorrá nevezetik. 2) A' Dictator hatalma megszűnik, mihelyt ő azt magától önként leteszi vagy mihelyt a' következő tikkelyben megnevezett Országos Kiküldöttség a' Dictator helyébe egy másik Generalissimust választ, és ez a' választott Generalissimus a' Fővezérséget a' tábornok által vette. 3) Ez a' Kiküldöttség áll a' Senatus Elölülőjéből és két ő által választott Senatorokból, mint szintén a' Követek Házának Marsaljából (Elölülőjéből) és e' Háznak három ő általa választott tagjaiból 4) Abban az esetben ha a' Dictator meghalna, vagy hatalma megszűnne, az Országgyűlés azonnal elkezd munkásságát, mihelyt tagjainak fele száma öszvegyűl. 5) A' Dictator tetszése szerént választja az Igazgatószéknek tagjait. 6) Az Országgyűlés e' jelen Végezésnek kihirdetése után egyszeriben megszlik. Míg a' Dictatorság tart, a' Rendek tsupán a' Dictator hívására gyűlhetnek öszve.“

A' felolvasás után jelenti a' Marsal, hogy General Chlopicki a' Dictatorságot tsupán az itt kitett feltételek alatt vállalja fel, annál fogva arról nints szó kelljen e' valamit változtatni a' felolvasott javallatban, hanem csak az, a' kérdés, elfogadtassék e' az a' maga egész tellyességében, vagy ne fogadtassék? A' tárgy felett 24 Tagok kívántak szólni. Moravski Ur azt tanátsolja, hogy a' Dictatornak adattassék által a' Királyi hatalom. De a' Marsal visszonozá, hogy erről most nints szó, megengedte mindazáltal néki, hogy tanátsolatját a' Ház asztalára letehesse és majd később voks alábotsáthassa. A' többi szóllók a' javallatnak elfogadása mellett beszéltek. Ledochovski Ur azt az egy Változtatást kívánta tétetni a' felolvasott javallatban, hogy a' Dictatorságra vigyázó Országos Kiküldöttségnek tagjai az Ország két Házai által (nem pedig pusztán Elölülői

által) választassanak, 's annál fogva a' Végzés-rajznak 5-dik tikkje így módosítottassék: — „3) Azt a' Kiküldöttséget, mellyről az előbbentikkelyben szó vagyon, a' következő személyek fogják tenni: a' Senatusnak mostani Elölülője öt Senatorokkal együtt kiket a' Senatus választ, és a' Követek Házának Marsalja nyoltz Követekkel együtt (egy egy mind a' 8 Vajdaságból) kiket a' Követek Háza választ.“ — Ez a' tanács nagy tetszést nyert a' Házban; azért is Követséget küldöttek General Chopiczkihoz, hogy ötöt a' 5-ik tikkelynek megváltoztatására (a' fentebbi szavak szerént) reábirják. — Azután voks alá bocsátott Moravski Követ tanácsolatja, de nagy többséggel félrevetett. — Viszaterven a' Követség a' Dictatortól, jelenti hogy ő a' Ház kívánságának enged, és az említett változtatásban megegyez. Ekkor a' Végzés ez új formájában felolvastatik, voksra bocsátatik, 108 szóval (1 ellen) elfogadtatik, a' Főrendek Házához általküldetik és ott is egyakarrattal jóváhagyattatik. E' meglévén, mind a' két Ház kinevezte Tagjait a' Dictator mellé való Országos Biztosság-nak. Estve 8 órakor a' két Ház egyesült, a' Dictator a' gyűlésben megjelent és az Elölülő kezéből a' többször említett Végzést elfogadta. Az ő eltávózása után jelenti az Elölülő, hogy az Országgyűlés, e' Végzésben kitett határozása szerént, megoszlik. Elvégezték mindazáltal a' két Házak, hogy minekelölte széljel mennének egy Biztosságot neveznének ki, annak a' Nyilatkoztatásnak kidolgozására, melly a' Revolutiot okával együtt Európa szeméinek eleibeterjeszse.

General Chopicki felvén újra a' Dictatorságot, egy hirdetést bocsátott a' Lengyel Nemzethez, mellyben előadja, mik indították ötöt a' fő hatalom-

nak ismétlenül felvállalására. Továbbá, egy Rendelése Dec. 21-kéről, az Ideigleni Kormányshéket megoszlatja, és annak helyébe egy legfőbb Nemzeti tanácsot állit az Ország belső dolgainak igazgatására. Ennek a' legfőbb Nemzeti tanácsnak tagjaivá 1) Hg Czartoryski Ádám Urat a' Senatus Elölülőjét 2) Gróf Ostrowski Ulászló Urat, az Országgyűlés Marsalját; 3) Senator és Vajda Hg Radzivil Urat, 4) Senator és Kastellan Dembovski Leon Urat. 5) Barzиковski Urat az Ostrolenkai Kerület Követjét — kinevezte. A' Ministereknek vagy helytartóiknak e' tanácsban székek és szavok vagyon. Egy másik Rendelése a' Dictatornak, Professor Lelevel Urat, mint az egyházi és Oskolai dolgokra ügyelő Ministerségnek helytartóját, Niemojovski Urat, mint Justitz-Ministeri helytartót, General Krasinski Urat, mint Hadi Ministeri helytartót hivataljokban megerősíti; és Belső Ministeri helytartóvá Gróf Lubiencki Urat, 's Finantz-Ministeri helytartóvá Gróf Jelski Urat kinevezi.

A' Fővárosnak megerősítésében, kiválképpen Praga Külső városnál a' munka serényen foly. — Az ideigleni Kormányshék a' feljebbi napokban a' Dictatort 200,000 forintnyi Pensióval megkínálta, de a' Dictator az ajánlást el nem fogadta.

Az Orzágnak minden lakosai, a' mint már tudva van, 15—45 esztendők között fegyvert fognak a' Haza védelmére. Ők formálják az úgy nevezett Nemzeti Gárdát; egyedül azok vannak kivéve a' Nemzeti Gárda szolgálatja alól, kik mint Vadászok (felrendes katonák) saját költségeken felfegyverkezve, szolgálatjokat a' tábornál ajánlák. A' Dictator ezekre az Önkéntvállalkoztakra vagy Kurpokra nézve — a' mint ma-

gokat nevezik — azt végezte, hogy ezek minden Vajdaságban, a' Vajdaságbeli fővezér alatt álljanak, tulajdon Bataillonokra osztassanak, 's mindenik Vadász Bataillon 600 főből álljon 4 Kompániákra szakasztva. A' Plocki és Augustovi Vajdaságokban ilyen Vadász-Bataillonok már több számmal vagynak.

Frantzia Ország.

Páris Dec. 23-kán. Az ítélet, melly a' Fő Rendek Széke által Dec. 21-kén este 10 órakor a' rab Ex-Ministerekre ki mondattatott, így hangzik:

„A' Fő Rendek Széke meghalgtván a' Követek Házának (Vádló-) Biztosait beszédjeikkel és a' Vádoltattakat mentségeikkel;

„Megfontolván, hogy a' Jul. 25-iki Rendelések az 1815-ki Charta a' Választó-törvényeket és a' Sajtószabadságáról zálog törvényeket nyilván megsértették és hogy a' Királyi hatalom a' törvényhozói hatalmat bitangolta;

„Megfontolván, hogy ha szinte X Károly Királynak személyes akarata a' Vádoltattakat eltökélésre tsábithatta is, ez a' környülállás mindazáltal őket a' törvényes felelés alól fel nem mentheti;

„Megfontolván, hogy Hertzeg Polignac Augustus Julius Armand Mária mint Külső Minister, ideigleni Hadi Minister és a' Ministeritanátsnak Elölülője, — Gróf Peyronnet Péter Dienes, mint Belső Minister, — Chantelauze János Claudius Boldisár Victor, mint Petsét-örző Justitz Minister, — és Gróf Guernon-Ranville Martialis mint Egyházi és Oskolai dolgokra ügyelő Minister a' Jul. 25-diki Rendeléseket, mellyeknek tövvénytelen-ségét magok elesmerték, alólírták; — hogy azoknak tellyesítését végrehajtani törekedtek, és a' Királynak azt taná-

tsolták, hogy Páris Ostromkori állapotha veltessék, hogy a' Polgároknak törvényes ellentállását fegyver erejével meggyözzék;

„Megfontolván, hogy ezen tettek a' Hazaárulásnak (trahison) bűnét, melly az 1814-iki Chartanak 56 ik tikkelyében ellátva vagyon, tészik: Hertzeg Polignac Augustust, Gróf Peyronnet Pétert, Chantelauze Jánost és Guernon Ranville Martialist mint Árulókat bűnösöknek ítéli.

„Megfontolván, hogy az Árulásnak büntetése törvény által meghatározva nintsen, és annál fogva az Itélőszék kéntelen e' hijjányt kipótolni; — a' fenytő törvénykönyvnek 7-dik tikkelye szerént, melly a' Deportatiot *) a' teszi és betstelennítő büntetések közzé teszi; ugyan azon törvény-könyvnek 17-dik

*) *Deportatio*, Számkiűzés 1) a' Rómaiaknál Augustus ideje óta szokásban lévő neme a' kiűzésnek egy bizonyos szigetbe, de a' mellynek legalább is 50,000 lépésnyire kellett feküdni a' száraztól, de sem Kos, sem Rhodos, sem Lesbos, sem Sardinia szigete nem lehetett. Keményebb büntetés volt a' számkivetésnél (*Exilium*); mivel a' számkiűzőtt (*Deportatus*) nem tsak nem választhatta tetszése szerént mulatása helyét, hanem el is vesztette minden vagyonát és polgári jussát, úgy hogy néki testamentomot tenni sem volt jussa. Ellenben a' Számkivetett (*Relegatus*) tsupán a' Rómában vagy egy bizonyos tartományban való lakhatás jussát vesztette el. A' Számkivetést nem követte a' polgári halál (*capitis deminutio*); ellenben a' Számkiűzéssel együtt járt, mivel az *Capitis deminutio media* volt. Ovidius p. o. tsak számkivetve volt, nem számkiűzve. — 2) a' Frantziáknál a' Revolutio idejében újra szokásba jött e' régi nemű büntetés. A' számkiűzés helye Cayenne volt, vagy Port Marat Madagaskár szigetében. A' számkiűzőtt betstelenné lett és polgári

tzikkje szerént, melly a' Deportatiot holtigtartónak határozza; a' 18 dik tzikk. szerént, melly annak következésül a' Polgári halált lenni mondja; és a' Polgári törvényvnek 25-dik tzikkjeszerént, melly a' Polgári halálnak következéseit elszámolja;

„Megfontolván, hogy Frantzia Országának Száraz-Európai birtokán kívül nintsen olyan hely, a' hová a' Deportatoria Ítéltettek vitethessenek és fogságban őriztethessenek:

„Itéli Polignac Hertzeget örökös rabságra az Országának Száraz-Európai birtokában, megfosztja rangjától, titulusaitól, és Vit. rendjeitől, polgáriképpen megholtnak mondja, a' polgári halálnak minden következésével; a' mint azok a' fent megnevezett törvénytzikkelyekben megírva vagynak.

„Gróf Peyronnet Pétert, Chantelauxe Jánost és Gróf Guernon-Ranville Martiált örökös rabságra ítéli a' Törvényszék, és rendeli, hogy ők a' Fenyítő törvénykönyvnek 28 és 29 tzikkjei szerént, törvényes tilalom (Interdict) alatt maradjanak, és rangjoktól titulusaiktól 's Rendjeiktől hasonlóan megfosztja; és mind négyöjöketszemélyesen és öszveséggel a' Perköltségnek megtérítésében marasztalja.

„Parantsolja, hogy e' jelen Itélet a' Követek házának egy Követség által megvitessék, és Párisban valamint az Or-

szágnak minden egyéb helységekben ki-szegeztessék és a' bizonyos végrehajtás végett a' Petsét-Őrző Justitz-Ministerhez oda küldtessék. — Költ és kimondatott a' Fő Rendek Székének Palotájában, hol az alól írt. ... (itt következnek a' jelen volt Országnagyoknak nevei)... Urak széket ültek.“

P á p a B i r t o k a.

Róma Dec. 17-kén. A' harmtntz öt Kárdinálók, Dec. 14-kén délután a' Conclaveba bémentek.

Midön Ő Eminentziáik a' Pál kápolnájába belépnének, a' „Veni Creator Spiritus“ elénekeltetett, és a' szokott könyörgések elmondattak. Azután Kardinál-Dekán Pacca egy rövid hathatós beszédet tartott, mellyben a' Szent Collegiumot intette, hogy a' Szent Egyháznak minél elébb új fő pásztort adjon.

Dec. 15-dikén minden templomokban elkezdődött az Imádság pro Eligendo summo Pontifice, melly folyvást tartatni fog a' Szent Széknek üres ideje alatt, valamig a' Pápa választás meg nem esik.

Rómában, harmadnappal az előtt, minekelötte a' Kárdinálók a' Conclaveba bémentek volna, egy Öszveesküvés fedeztetett fel, mellynek következésében sokan elfogattattak, és néhányan közzülök a' városból kitiltattak. Ez utolsók között vagyon St. Leu Grófnak (Buonaparte Lajosnak a' hajdani Hollandiai Királynak) egyik fija.

tekintetben megholt. A' közelebbi 30 esztendőök alatt újra kiment a' szokásból. — Nagy Britannia Botany-Baibe, Orosz Ország Siberiába szokta küldeni számkiűzöttjeit.